

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระพุทธเจ้าทรงเป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของกษัตริย์ และพราหมณ์ทั้งหลายซึ่งเป็นเจ้าของที่ดินเหมือนกับระบบศักดินาในยุโรปโบราณ ซึ่งกษัตริย์ และพราหมณ์ทั้งหลายเหล่านั้นเป็นผู้ปกครองเป็นผู้บริหารเขตแดนแคว้นต่าง ๆ พระพุทธเจ้าจึงทรงได้รับทราบถึงปัญหา และสภาพที่เป็นจริงทางการเมืองการปกครองของผู้ปกครองแคว้นแคว้น และพื้นที่ต่าง ๆ อย่างถ่องแท้ และทรงให้คำแนะนำสั่งสอนทั้งในทางโลก และทางธรรมแก่กษัตริย์ และพราหมณ์ชั้นสูงจนสามารถแก้ปัญหาได้เป็นที่ยอมรับ และพึงพอใจของชนชั้นสูงเป็นจำนวนมาก ความคิดทางการเมืองหรือพุทธพจน์ทางการเมืองของพระองค์จะทรงคุณค่ามีประโยชน์ และสอดคล้องกับสภาพทางเศรษฐกิจสังคมและการเมืองของยุคสมัยพุทธกาลนั้นได้เป็นอย่างดี และน่าจะนำมาประยุกต์ใช้ในการปกครองและบริหารประเทศในปัจจุบัน^๑

พระพุทธองค์ทรงเปลี่ยนแนวความคิดเกี่ยวกับมนุษย์ และจุดมุ่งหมายของมนุษย์จากแนวคิดเดิม ซึ่งเป็นความคิดตามหลักศาสนาพราหมณ์และลัทธิอื่น ๆ พระพุทธองค์ทรงสอนว่า การยึดมั่นในตัวตน (อัตตา) ทำให้เกิดความทุกข์ขึ้นในสังคม ทำให้คนเราคิดถึงตนเองมากกว่าสังคม ส่วนการละตัวตน จะทำให้คนเรามีความสำนึกต่อสังคมได้มากขึ้น การละตัวตนจะต้องอาศัยการจัดระเบียบสังคมเสียใหม่ แต่การเสนอให้เปลี่ยนแปลงสังคมย่อมติดขัดที่ผู้ปกครองซึ่งรักษาอำนาจของตน เนื่องจากตนมีฐานะดีอยู่แล้ว ทางด้านประชาชนเองก็เคยชินกับวิถีชีวิตแบบศาสนาพราหมณ์ ความเข้าใจชีวิตอย่างใหม่จึงเกิดขึ้นยาก จำต้องสร้างสังคมแบบใหม่ขึ้นเป็นตัวอย่าง สังคมนั้นได้แก่สังฆ์ เมื่อมองในแง่จริยศาสตร์สังฆ์เป็นสังคมของผู้มุ่งนิพพาน แต่เมื่อมองในแง่

^๑ วชิร ทรประทุม, *ความคิดทางการเมืองในพระพุทธศาสนา*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๗), หน้า ๕.

การเมือง สงฆ์เป็นลักษณะสังคมที่พัฒนามาจากองค์การทางการเมืองแบบเผ่าชนหรือสาธารณรัฐทางแบบตะวันออกเฉียงเหนือของอินเดียก่อนพุทธกาล ในรัฐแบบนี้แม้อำนาจจะอยู่กับชนชั้นสูง ผู้ปกครองมาจากตระกูลเดียวกัน วรณะเดียวกัน ปกครองโดยประชุมหารือกันในกลุ่มผู้ปกครองแต่ไม่ได้มีผู้ปกครองที่มีอำนาจสิทธิขาดอย่างในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ของทางใต้ ดังนั้น แม้ตำราทั่วไปจะถือว่าการปกครองของรัฐกลุ่มนี้ คือ ศากยะ ลิจฉวีและมัลละ เป็นสาธารณรัฐ แต่ที่จริงแล้วเป็นอภิชนาธิปไตยรูปแบบหนึ่งนั่นเอง หากได้หมายถึงการที่ประชาชนเป็นผู้ปกครองรัฐ พระพุทธองค์ทรงคุ้นเคยกับการปกครองแบบนี้ แต่ก็คงจะทรงเล็งเห็นความอ่อนแอของระบอบการปกครองดังกล่าวว่าไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพราะไม่มีพระราชผู้มอำนาจบังคับบัญชา การตัดสินใจจะต้องมาจากมติร่วมกัน แต่ถึงกระนั้นก็ยังทรงพอพระทัย ในการปกครองแบบนี้มากกว่า สมบูรณาญาสิทธิราชย์ ซึ่งผู้ปกครองมักนำรัฐไปสู่สงครามกับรัฐอื่น เพื่อแสดงอำนาจยิ่งใหญ่ของตน เมื่อพิจารณาโดยนัยดังกล่าวแล้ว ย่อมเกิดการอธิบาย ระบบการเมืองของพระพุทธเจ้าโดยดูจากลักษณะการปกครองสงฆ์ ที่พระองค์ทรงดำเนินการอยู่ซึ่งบางท่านเห็นว่ามีลักษณะเป็นประชาธิปไตยที่เก่าแก่ที่สุดในโลก^๒

ประวัติศาสตร์อินเดียสมัยพุทธกาล เราจะเห็นว่าดินแดนของชาวภารตะ หรือเราเรียกว่า “อินเดีย” ในปัจจุบันนี้นั้น ได้ตกอยู่ในความครอบครองของพวกอริยกะหรือพวกอารยันเป็นส่วนมาก แต่ทว่าการปกครองของชาวอารยันในชมพูทวีปในสมัยนั้นมีได้รวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ได้แบ่งการปกครองออกเป็นรัฐ ๆ ไปแต่ละรัฐมีการปกครองไม่ค่อยเหมือนกัน บางรัฐก็ปกครองแบบราชาธิปไตย บางรัฐก็ปกครองแบบคณาธิปไตย และบางรัฐก็ปกครองแบบประชาธิปไตย ซึ่งมีรัฐใหญ่ ๆ ในสมัยนั้นอยู่ ๑๖ รัฐด้วยกัน คือ อังคะ มคธ กาสี โกศล วัชชี มัลละ เจตี วังสะ กุรุ ปัญจาละ มัจฉะ สุรเสนะ อัสสกะ อวันตี คันธาระ กัมโบชะ ทั้ง ๑๖ รัฐนี้ต่างก็แข่งขันกันเป็นใหญ่ บางครั้งก็ทำสัมพันธไมตรีกัน บางครั้งก็รบราฆ่าฟันกันอยู่เช่นนี้เสมอมา รัฐที่นับว่ามีชื่อเสียงมากที่สุดในสมัยพุทธกาลก็คือ รัฐมคธและโกศล ซึ่งปกครองแบบราชาธิปไตย และรัฐวัชชีซึ่งปกครองแบบเสรีประชาธิปไตย โดยเฉพาะอย่างยิ่งแล้ว รัฐมคธซึ่งเวลานั้นอยู่ภายใต้การปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ของพระเจ้าพิมพิสารเป็นรัฐที่ใหญ่โตและเกรียงไกลที่สุดทั้งในด้านกำลังทหารและเศรษฐกิจ มิใช่แต่เท่านั้นโดยรอบ ๆ กรุงราชคฤห์ พระนครหลวงของรัฐนี้ยังเป็น

^๒ ปรีชา ช้างขวัญยืน, *ความคิดทางการเมืองในพระไตรปิฎก*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๓๙-๔๐.

ศูนย์กลางแห่งการเผยแผ่ลัทธิศาสนาต่าง ๆ อีกด้วย ลัทธิศาสนาที่กำลังเจริญรุ่งเรืองที่สุดในขณะนั้น คือ ศาสนาพราหมณ์^๓

การเมือง คือ งานของรัฐหรืองานของแผ่นดินเป็นงานที่มีวัตถุประสงค์ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมสอดคล้องกับทัศนะว่าด้วยการเกิดขึ้นของรัฐและอำนาจของพระพุทธศาสนาในอัครคัมภีร์^๔ ซึ่งมีเนื้อหาโดยย่อว่า สภาวะดั้งเดิมตามธรรมชาติมนุษย์อยู่ด้วยกันอย่างสงบ สันติ ร่วมเย็นในคุณภาพอันสมบูรณ์ของธรรมชาติ และในความรู้จักพอของมนุษย์ที่บริโภคอย่างพอเหมาะพอดีไม่สุดโต่งมากเกินไปหรือน้อยเกินไป ไม่มีการสะสมส่วนเกินต่อมามนุษย์เริ่มมีความกำหนด มีความโลภและความเกียจคร้าน เกิดการสะสมส่วนเกิน ความสมบูรณ์ในธรรมชาติค่อย ๆ หมดไปผลผลิตที่จะตอบสนองความต้องการมีน้อยกว่าปริมาณความต้องการ สิ่งที่เป็นผลกระทบตามมา คือ เริ่มมีการแบ่งแยกและมีสถาบันกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่เกิดขึ้น เมื่อมีสถาบันกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน สิ่งที่เกิดเชื่อมโยงตามมาก็ คือ ปรากฏการละเมิดกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินดังกล่าว เกิดการขโมย เกิดการตีเถียนทะเลาะกัน เกิดการกล่าวเท็จ และเกิดการร้ายถึงฆ่ากันตามลำดับ ที่สุดก็เกิดความจำเป็นต้องมีสถาบันปกครอง และชนชั้นปกครองเพื่อควบคุมและจัดระเบียบการอยู่ร่วมกันในสังคม^๕

พุทธปรัชญาในฐานะธรรมาธิปไตย (The Supremacy of Righteousness) เกี่ยวกับการจัดระเบียบของคนในสังคมและการก้าวไปสู่อุดมคติของสังคมนั้น การเมืองการปกครองถือว่าเป็นสถาบันหรือกลไกที่สำคัญยิ่ง และความสำคัญของการปกครองที่จะนำประชาชนไปสู่จุดหมายปลายทางนั้น อำนาจหรืออธิปไตยถือว่าเป็นสิ่งสูงสุด หรือกล่าวอีกในหนึ่งก็ คือ อำนาจนอกจากจะมีความสัมฤทธิ์ผลในตัวของมันเองแล้ว อำนาจยังเป็นเครื่องมือที่จะนำไปสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพอีกด้วย ดังนั้น อำนาจจึงเป็นสิ่งปรารถนาอย่างสูงสุดทางการเมือง เมื่อถืออำนาจคือเครื่องมือและสิ่งปรารถนาสูงสุดของการปกครองแล้ว ปัญหาการได้มาซึ่งอำนาจและปัญหาการใช้อำนาจก็ตามมา ลัทธิทางการเมืองสำนักต่าง ๆ ตั้งแต่อดีตอันยาวนานมาจนกระทั่งปัจจุบันนี้ต่างพยายามสอนว่า ทฤษฎีของตนเท่านั้นถูกต้องและสามารถนำประชาชนไปสู่จุดหมายสูงสุดของสังคมได้ ซึ่งก่อให้เกิดความขัดแย้งกันอย่างรุนแรงตลอดมา ลัทธิเหล่านั้น เช่น ราชาธิปไตย

^๓ จานงค์ ทองประเสริฐ, **ปรัชญาศาสนาประยุกต์**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ดวงแก้ว, ๒๕๕๐), หน้า ๒๔๓.

^๔ ที. ปา. (ไทย) ๑๑/๑๑-๑๔๐/๘๓-๑๐๒.

^๕ สุนัย เศรษฐบุญสร้าง, **อุดมการณ์ทางการเมืองในพระพุทธศาสนากรณีแนวคิดของสำนักสันติอโศก, วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๓)

ไทย อภิชนาธิปไตย เสรีนิยม สังคมนิยม ประชาธิปไตย คอมมิวนิสต์ เป็นต้น^๖ และพระพุทธองค์ไม่แสดงคัดค้านหรือโต้แย้งลัทธิใด ๆ แต่ในเรื่องการตัดสินใจว่าระบบใดคำสอนใด ลัทธิใด ทฤษฎีหรือนิยมใด ผิดถูกต้องอย่างไรนั้นพระองค์ได้ทรงแสดงหลักธรรมเพื่อเป็นเกณฑ์และเป็นระบบการปกครองไว้อย่างชัดเจน กล่าวคือตามหลักพุทธปรัชญานั้น การกระทำใด ๆ ไม่ว่าจะเป็นส่วนปัจเจกบุคคลหรือส่วนสังคม ถ้าหากประกอบไปด้วยหลักธรรมมาธิปไตยแล้วการกระทำนั้นก็เป็นอันใช้ได้ถูกต้อง เพราะเป็นการกระทำที่สอดคล้องกับอุดมคติของชีวิตปัจเจกบุคคลและสังคม อำนาจเมื่อสรุปลงแล้วก็มีอยู่ ๓ ประการคือ (๑) อัตตาธิปไตย (The Supremacy of Self) คือ อำนาจที่ได้มาจากการกระทำที่ปรารถนาตนเอง เช่น ฐานะ ศักดิ์ศรี เกียรติภูมิ ตลอดจนผลประโยชน์ของตนเป็นใหญ่ (๒) โลกาธิปไตย (The Supremacy of the World) คือ อำนาจที่ได้มาจากการปฏิบัติภารกิจที่ปรารถนาสังคม เช่น ความนิยมของสังคม ประเพณีของสังคมเป็นใหญ่ โลกในที่นี้หมายถึง สังคมมนุษย์นั่นเอง (๓) ธรรมาธิปไตย (The Supremacy of Righteousness) คือ อำนาจที่ได้มาจากการกระทำที่ถูกต้องเป็นธรรม เป็นความจริงเป็นใหญ่ ซึ่งหมายถึงเป็นการกระทำที่ก่อให้เกิดประโยชน์สุขทั้งแก่ตนเองและผู้อื่นอย่างเป็นธรรม^๗

อัตตาธิปไตย และโลกาธิปไตย สองประการแรกนั้น พุทธปรัชญาถือว่าถ้าหากเป็นความปรารถนาเพื่อเป็นการกระทำเพื่อความดีที่สอดคล้องกับอุดมคติ ก็ไม่ขัดแย้งกับธรรมาธิปไตย เพราะจุดยืนความถูกต้อง คือ ธรรม แต่ทางสังคมนั้นเป็นการยากที่อัตตาธิปไตยและโลกาธิปไตยจะนำไปสู่ความเป็นธรรมได้อย่างปลอดภัย เพราะการบริหารการปกครองเป็นการกระทำที่เกี่ยวกับบุคคลหลายฝ่าย หลายจุดยืน และประโยชน์ของมหาชนที่เต็มไปด้วยนานาทัศนะ ดังนั้น พระพุทธองค์จึงแสดงหลักธรรมเสริมความมั่นคงให้แก่ลัทธิอัตตาธิปไตยด้วยหลัก ทศพิธราชธรรม จักรพรรดิวัตร และราชสังคหธรรม เป็นต้น เพื่อเป็นจุดยืน ส่วนโลกาธิปไตยนั้นก็ไม่มีทรงปฏิเสธว่าประชาธิปไตยเป็นหลักการปกครองที่ไม่ถูกต้อง แต่ทรงแสดงหลักธรรมเสริมให้ระบบการปกครองแบบนี้ดำเนินไปอย่างถูกต้องด้วย อปรีหานิยธรรม เป็นต้น^๘

แต่อย่างไรก็ตามทั้ง อัตตาธิปไตย และโลกาธิปไตย ต่างก็เป็นอำนาจที่นำไปสู่การกระทำที่ผิดต่าง ไม่ใช่ว่าทางดำเนินไปสู่ความราบรื่น ส่วนธรรมาธิปไตย เป็นอำนาจที่ตั้งอยู่บนทางสายกลางระหว่างอัตตาธิปไตยกับโลกาธิปไตยนั่นก็คือ ธรรมาธิปไตยซึ่งเป็นหลักปฏิบัติ อันเป็น

^๖ เดือน คำดี, **พุทธปรัชญา**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๔), หน้า ๕๑.

^๗ ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๒๘/๒๓๑.

^๘ เดือน คำดี, **พุทธปรัชญา**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๔), หน้า ๕๒.

มัชฌิมาปฏิปทา (Middle Way) หรือทางสายกลาง พุทธปรัชญารับรองว่าเป็นหลักอำนาจแห่งการกระทำที่ดี และฉลาด อันสอดคล้องกับอุดมคติสูงสุดของชีวิต ดังที่พระพุทธองค์ตรัสว่า...เมื่อใดที่ท่านทั้งหลายพึงรู้ด้วยตนเองว่า ธรรมเหล่านั้นเป็นกุศล ธรรมเหล่านั้นไม่มีโทษ ธรรมเหล่านั้นท่านผู้รู้สรรเสริญ ธรรมเหล่านั้นใครสมาทานให้บริบูรณ์แล้ว เป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูลเพื่อความสุขเมื่อนั้น ท่านทั้งหลายควรเข้าถึงธรรมเหล่านั้นเถิด...” ในแง่นี้แสดงให้เห็นว่าพุทธปรัชญาแม้จะไม่ปฏิเสธหรือยอมรับระบบลัทธิใด ๆ แต่พระพุทธองค์ก็ทรงแสดงหลักธรรมเสริมเพื่อให้หลักการหรือทฤษฎีนั้น ๆ สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพราะทรงถือว่าการกระทำของมนุษย์ไม่ว่าจะปรารถนาหรือผู้อื่นถ้ากระทำในแง่ลบล้วนแต่ตั้งอยู่บนรากฐานแห่งกิเลส คือ โลภะ โทสะ โมหะ แต่การกระทำด้วยปรารถนาหรือบุคคลอื่นด้วยกุศลเจตนาแล้ว กระทำนั้นทรงรับรองว่าเป็นการกระทำที่ดีและมีผลเป็นสุขตามมา การกระทำทั้งหลายทั้งปวงบนอำนาจแห่งอัตตาทิปไตยและโลกาทิไตยนั้น พระองค์ทรงแสดงว่า จะถือว่ามีดีหรือถูกต้องได้ จะต้องมิจุดมุ่งหมายไปสู่ธรรมาทิไตย^{๙๙}

ปัจจุบันปรัชญาการเมืองหรือแนวคิดทางการเมือง ให้พิจารณาศึกษาสัจจะและคุณค่าทางการเมือง ให้วิเคราะห์และอธิบายสัจจะและคุณค่าสากลในระบบการเมืองต่าง ๆ นอกจากการศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดทางการเมืองของลัทธิต่าง ๆ ที่ผ่านมาแล้ว ยังต้องสร้างแนวคิดขึ้นมาใหม่เป็นกลไกแบบฉบับ มาตรฐาน มาตรการ คุณค่า อุดมการณ์ และแนวปฏิบัติในกิจกรรมทางการเมือง เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ปฏิรูป หรือปฏิวัติขึ้นในชีวิตของมนุษย์ต่อไปในอนาคตด้วย ในแง่นี้นักปรัชญาการเมืองมีความสนใจสำคัญที่สุดอย่างหนึ่ง คือ ต้องการกำหนดวิถีชีวิตให้แก่มวลมนุษย์ ต้องการเผยแพร่อุดมการณ์และมุ่งให้สังคมมนุษย์เป็นไปตามรูปแบบชีวิตที่ตนกำหนดขึ้นตามแนวปรัชญาของตนเอง^{๑๐}

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาแนวคิดทางการเมืองในพุทธปรัชญาเถรวาท ด้วยอาศัยความสำคัญของปัญหาดังกล่าว เพื่อนำแนวคิดทางการเมืองในพุทธปรัชญาเถรวาท มาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาทางการเมืองไทยได้อย่างไร การศึกษาวิจัยในเรื่องนี้จะช่วยเพิ่มความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองที่ปรากฏในพุทธปรัชญาเถรวาทในอีกแง่มุมหนึ่ง เพราะผู้วิจัยเห็นว่าคัมภีร์ต่าง ๆ ในพระพุทธศาสนาปรากฏแนวคิดทางการเมืองไว้หลายแห่ง ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่

^{๙๙} อ.จ.ต.ก. (ไทย) ๒๐/๕๐๕/๒๔๑.

^{๑๐} เดือน คำดี, **พุทธปรัชญา**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไอบีเอสไตร์, ๒๕๓๔), หน้า ๕๒.

^{๑๑} สิทธิ บุตรอินทร์และภุมรินทร์ บุตรอินทร์, **ปรัชญาการเมืองเปรียบเทียบ ศึกษาการเมืองแนวบูรณาการ ด้านอภิปรัชญา จริยศาสตร์ ตรรกศาสตร์ และคุณวิทยา**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สยาม, ๒๕๕๔), หน้า ๑๗.

ผู้วิจัยจะมีโอกาสนำความคิดเหล่านั้นมาต่อยอดสร้างสรรค์ในงานวิจัยนี้ และส่งเสริมแนวคิดให้เกิดคุณค่าที่นำไปใช้พัฒนาทางการเมืองและประชาชนประเทศชาติต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาแนวคิดทางการเมืองในพุทธปรัชญาเถรวาท
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาแนวคิดทางการเมืองของไทยปัจจุบัน
- ๑.๒.๓ เพื่อวิเคราะห์แนวคิดทางการเมืองในพุทธปรัชญาเถรวาทเพื่อส่งเสริมการปกครองของไทยปัจจุบัน

๑.๓ ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentasy Research) ซึ่งมีขอบเขตในการวิจัยดังต่อไปนี้

๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา มุ่งศึกษาตามกรอบวัตถุประสงค์ คือ แนวคิดทางการเมืองในพุทธปรัชญาเถรวาท แนวคิดทางการเมืองของไทยปัจจุบัน และวิเคราะห์แนวคิดทางการเมืองในพุทธปรัชญาเถรวาทเพื่อส่งเสริมการปกครองของไทยปัจจุบัน

๓.๒ ขอบเขตด้านเอกสาร โดยมุ่งเน้นศึกษาข้อมูลทางเอกสาร ดังต่อไปนี้

๓.๒.๑ ข้อมูลชั้นปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙

๓.๒.๒ ข้อมูลชั้นทุติยภูมิ คือ ตำราวิชาการ และผลงานของ วชิร ทองประทุม ในหนังสือเรื่องความคิดทางการเมืองในพระพุทธศาสนา พุทธศักราช ๒๕๔๗ และรายงานการวิจัยต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

ผู้วิจัยต้องการศึกษาแนวคิดทางการเมืองในพุทธปรัชญาเถรวาทให้เห็นถึงแนวทางการเมืองและแนวการนำหลักธรรมที่สอดคล้องกับพุทธปรัชญาเถรวาทในการส่งเสริมการปกครองของไทยปัจจุบันอย่างชัดเจน ดังนี้

๑.๔.๑ ต้องการทราบแนวคิดทางการเมืองในพุทธปรัชญาเถรวาทมีอย่างไร

๑.๔.๒ ต้องการทราบแนวคิดทางการเมืองของไทยปัจจุบันมีอย่างไร

๑.๒.๓ ต้องการทราบแนวคิดทางการเมืองในพุทธปรัชญาเถรวาทเพื่อส่งเสริมการปกครองของไทยปัจจุบันมีอย่างไร

๑.๕ คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

๑.๕.๑ แนวคิดทางการเมืองในพุทธปรัชญาเถรวาท หมายถึง ทรรศนะที่เกี่ยวกับหน้าที่และคุณธรรมจริยธรรมของผู้ปกครอง

๑.๕.๒ หลักธรรม หมายถึง หลักคำสอนที่ช่วยส่งเสริมการเมืองการปกครอง ได้แก่ หลักทศพิธราชธรรม ๑๐ ราชสังคหวัตถุ ๔ จักรวรรดิวัตร ๑๒ อปรีหานิยธรรม ๗ สัมปติธรรม ๗ พรหมวิหาร ๔ อกติ ๔

๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๖.๑ พระศรีปริยัติโมลี (สมชัย กุศลจิตฺโต) ได้กล่าวไว้ในหนังสือการเมือง (มิใช่) เรื่องของสงฆ์ ให้ความสำคัญของศีลธรรม คุณธรรม ที่มีต่อระบบการเมืองการปกครองนี้คงเปรียบได้กับอากาศบริสุทธิ์ที่จำเป็นต่อชีวิตของพวกเราทีเดียว ไม่ว่าระบอบการปกครองในระบอบประชาธิปไตยหรือเผด็จการ ถ้าขาดศีลธรรมคุณธรรมเสียแล้ว แม้แต่เสรีภาพของดีแท้ ๆ ก็จะเป็นสิ่งชั่วร้ายไป^{๑๒}

๑.๖.๒ ปรีชา ช่างขวัญยืน ได้กล่าวไว้ในหนังสือ ธรรมรัฐ-ธรรมราชา ให้ความว่า “การปกครอง” ในที่นี้ไม่ใช่การปกครองระหว่างผู้ปกครองกับประชาชนอย่างทฤษฎีการเมืองตะวันตก ไม่ใช่การปกครองโดยกฎหมายและตามหน้าที่ แต่เป็นการปกครองอาศัยหัวใจด้วยความรักความเมตตา เพื่อให้ผู้ปกครองมิใช่เพื่อชื่อเสียงผู้ปกครอง ความสุขของผู้ปกครองมิใช่อยู่ที่คำสรรเสริญหรือฐานะทางการเมือง แต่ได้เห็นผู้ที่อยู่ในความปกครองมีความสุขและปฏิบัติตามธรรมซึ่ง

^{๑๒} พระศรีปริยัติโมลี, (สมชัย กุศลจิตฺโต), การเมือง (มิใช่) เรื่องของสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ส่องสยามจำกัด, ๒๕๔๓), หน้า ๑๒๖.

พระองค์ทรงสั่งสอน ความผูกพันระหว่างพระเจ้าแผ่นดินกับไพร่ฟ้าข้าพระองค์นั้นเป็นความผูกพันและจงรักภักดีทางใจ ไม่ใช่โดยสัญญาที่ทำให้ผู้ปกครองได้รับการเลือกตั้ง^{๑๓}

๑.๖.๓ ปรีชา ช้างขวัญยืน ได้กล่าวไว้ในหนังสือ ปรัชญาแห่งอุดมการณ์ทางการเมืองถึงหลักธรรมโดยตีความหัวข้อธรรมในเชิงการเมืองต่อไปนี้ (๑) อธิปไตย ๓ (คำที่ไม่เกี่ยวกับระบบการปกครอง) คำสอนเรื่องอธิปไตย ๓ มีกล่าวในสังคีตสูตรได้แก่ อัตตาธิปไตย โลกาธิปไตย และธรรมาธิปไตย (๒) อัคคิณฺณสูตร (คำสอนว่าด้วยเรื่องการเกิดรัฐ) ซึ่งกล่าวถึงการกำเนิดของมนุษย์และสังคม ความคิดทางการเมืองและสถาบันทางการเมือง โดยพิจารณาอย่างมีเหตุผลจะพบว่า พระพุทธองค์แสดงการเกิดของรัฐโดยธรรมชาติ (๓) จักกวัตติสูตร เป็นหัวข้อธรรมที่พระพุทธองค์ทรงสอนพระราชานในการปฏิบัติตนเพื่อเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ (๔) ญจกันตสูตร เป็นสูตรหนึ่งที่พระพุทธองค์แสดงให้เห็นว่าเศรษฐกิจเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้รัฐมั่นคง (๕) อปริหานิยธรรม เป็นคำสอนที่ว่าด้วยพระพุทธศาสนาในฐานะเป็นประชาธิปไตยและเป็นคำสอนทางการเมืองสำหรับที่ปกครองโดยสามัคคีธรรม^{๑๔}

๑.๖.๔ สุรพล สุยะพรหม ได้กล่าวถึงเรื่องการเมืองการปกครองของไทยที่ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการบริหารไว้ในหนังสือการเมืองกับการปกครองของไทย พอสรุปได้ว่า สมัยสุโขทัย พระมหากษัตริย์จะต้องทรงประพฤติธรรมของพระราชชาติตามหลักสำคัญ ๓ ประการ คือ (๑) ทศพิธราชธรรม (๒) สังคหวัตถุ (๓) จักรวรรดิวัตร โดยสรุปพระสงฆ์มีบทบาทในการสั่งสอนธรรมแก่ประชาชนอยู่^{๑๕}

๑.๖.๕ สมบูรณ์ สุขสำราญ ได้กล่าวไว้ในหนังสือพระพุทธศาสนากับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคมไว้ว่า “การเมือง” ในนิยามและความหมายตามทัศนะของพระพุทธศาสนาว่า การเมืองคือ ความคิดกิจกรรม และการกระทำต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการใช้อำนาจเพื่อบริหารรัฐกิจ การจัดระเบียบสังคมของรัฐรวมถึงการได้มาซึ่งอำนาจ การใช้อำนาจหรือการได้มาซึ่งอิทธิพลเพื่อให้เกิดการจัดสรรคุณค่าในสังคม ไม่ว่าจะเป็นอำนาจที่ถูกต้องตามกฎหมายและกฎเกณฑ์ทางศีลธรรม เศรษฐทรัพย์ และคุณค่าที่เป็นนามธรรม นอกจากนี้ ศาสนาเป็น

^{๑๓} ปรีชา ช้างขวัญยืน, **ธรรมรัฐ-ธรรมราชา**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๑๐๘.

^{๑๔} ปรีชา ช้างขวัญยืน, **ปรัชญาแห่งอุดมการณ์ทางการเมือง**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๓), หน้า ๑๔๐.

^{๑๕} สุรพล สุยะพรหม, **การเมืองกับการปกครอง**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), คุวรายละเอียดในหน้า ๒๔๒-๒๕๙.

พื้นฐานของอุดมการณ์ทางการเมืองที่ย้ำคุณค่าของมนุษย์ ความชอบธรรมของผู้ปกครอง พระพุทธศาสนาเป็นเสมือนรากเหง้าแห่งความเป็นชาติ และเอกลักษณ์ดั้งเดิมของชาติไทย ทั้งทาง สังคม วัฒนธรรม และการเมือง^{๑๖}

๑.๖.๖ พระศรีสุธรรมเมธี (สุเทพ มุสสุธมโม ป.ธ.๙) ได้กล่าวไว้ในวิทยานิพนธ์ เรื่อง “อิทธิพลของพุทธศาสนาเถรวาทที่มีต่อแนวความคิดทางการเมืองการปกครองของพระเจ้าลิไทศึกษาเฉพาะกรณี : ไตรภูมิพระร่วง (เตภูมิกถา)” ดังนี้ ผลการวิจัยได้ข้อสรุปที่สำคัญ คือ แนวความคิดทางการเมืองการปกครองของพระเจ้าลิไทได้รับอิทธิพลมาจากพระพุทธศาสนาทำให้เกิดวิวัฒนาการการเปลี่ยนแปลงมาจากความเชื่อในอำนาจของกษัตริย์ หรือผู้ปกครองในฐานะของนักรบ เป็นความเชื่อในอำนาจของกษัตริย์หรือผู้ปกครองในฐานะพระราช สิทธานาจและความชอบธรรมในการกำหนดชนชั้นในสังคมเป็นไปตามการกระทำและผลของการกระทำ “กฎแห่งกรรม” ตามแนวพระพุทธศาสนาใช้เป็นไปตามชาตภูมิ เสรีภาพของบุคคลได้รับการส่งเสริมอย่างมากโดยที่บุคคลในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม มีเสรีภาพในการแสวงหาประโยชน์เพื่อตนเองและมีเสรีภาพในการแบ่งปันประโยชน์ของตนให้แก่ผู้อื่นที่รวมในสังคมเดียวกัน ขอบเขตและเสรีภาพของบุคคลต่าง ๆ ในสังคมถูกควบคุมโดยกฎแห่งกรรมหรืออาจกล่าวได้ว่า เสรีภาพนั้นมีความสอดคล้องกับจริยธรรมพื้นฐานของสังคมได้แก่ ศีลธรรม คุณธรรม และมโนธรรม ซึ่งถูกกำหนดเป็นแนวทางในการปฏิบัติทางการเมืองและการปกครอง ในรัชสมัยของพระเจ้าลิไท สังคมสุขุขิตายดำรงอยู่ได้ด้วยความสะดวก รวดเร็ว มีความก้าวหน้าโดยไม่จำเป็นต้องอาศัยกฎหมายที่กำหนดลงโทษรุนแรงเอาไว้เพื่อปกป้องรักษาสังคมด้วยอุดมคติตามหลักพระพุทธศาสนา ที่พระเจ้าลิไทได้ทรงรับจากพระพุทธศาสนาเถรวาท พระองค์ทรงได้รับวางเป้าหมายไว้ ๒ ระดับ ได้แก่ ระดับโลกียะ คือ การเข้าสู่ยุคพระศรีอาริย์ ซึ่งหมายถึง อุดมคติรัฐวิปัสสนาในอุดมคติ และระดับโลกุตระ คือ มุ่งหมายให้ถึงนิพพาน ความหวังของบุคคลทั้งหลายจะประสบความสำเร็จได้ต่อเมื่อได้ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนา ผลสืบเนื่องที่ได้ทราบจากการวิจัยนี้ คือ อิทธิพลของพระพุทธศาสนาเถรวาท ที่มีต่อการเมืองการปกครองในสมัยพระเจ้าลิไท ได้ถูกยอมรับเป็นพื้นฐานมาจนถึงปัจจุบันนี้ โดยพื้นฐานทางจริยธรรมของสังคมและวัฒนธรรมทางการเมืองการปกครองของประเทศ จริยอยู่เป็นที่น่าสนใจที่จริยธรรมและวัฒนธรรมของสังคมบางประการได้ถูกละเลย

^{๑๖} สมบูรณ์ สุขสำราญ, พระพุทธศาสนากับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๔), หน้า ๑.

ปัญหาจึงอยู่ที่ว่า ศีลธรรม คุณธรรม และมโนธรรมของบุคคลต่างสมัย ระหว่างสุโขทัยกับกรุงรัตนโกสินทร์มีความเปลี่ยนแปลงหรือไม่^{๑๗}

๑.๖.๗ พระมหาอภิชญ์ อธิปญโญ (ศรียะอาจ) ได้กล่าวไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบปรัชญาการเมืองของขงจื๊อกับพุทธปรัชญาเถรวาท” สรุปได้ว่า การเมืองในทศวรรษของขงจื๊อ มองว่าเป็นเรื่องของการปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้อง ให้เกิดความมั่นคงต้องเริ่มต้นที่ตัวผู้ปกครอง โดยผู้ปกครองจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีงามให้กับประชาชน ให้การศึกษาแก่ประชาชน เพราะการศึกษาจะช่วยให้ประชาชนแยกแยะผิดชอบชั่วดี ปฏิบัติได้ถูกต้องตามสถานภาพที่เกี่ยวข้องกับตนและที่ตนเข้าไปเกี่ยวข้อง ส่วนพุทธปรัชญาเถรวาทมองการเมืองในฐานะเป็นองค์กรหรือตัวกลาง ที่จะเข้าไปจัดจรรจนโยบายนี้ให้เกิดความเป็นธรรมแก่ประชาชนทุกฝ่าย โดยผู้ที่ปกครองจะต้องดำรงอยู่ในศีลธรรม หากปราศจากศีลธรรมแล้วการปกครองย่อมไม่อาจบรรลุจุดหมายได้ พุทธปรัชญาเถรวาท จึงเน้นที่หลักศีลธรรมเป็นสำคัญ^{๑๘}

๑.๖.๘ ชลธิ์ ยังตรง ได้กล่าวไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่อง “ความคิดทางการเมืองของพุทธทาสภิกขุ” ผลการศึกษาพบว่า ท่านพุทธทาสภิกขุ มีพื้นฐานความคิดทางพระพุทธศาสนาเถรวาท นอกจากนั้นยังได้นำเอาหลักธรรมบางอย่างของพระพุทธศาสนานิกายเซ็นและหลักการคริสต์ศาสนาตามความเข้าใจของท่านมาอธิบายความคิดทางการเมือง ความคิดทางการเมืองของท่านพุทธทาสภิกขุ มีความคิดเป็นพลวัตตามสภาพการณ์ทางสังคมและการเมืองที่เป็นอยู่ในขณะที่ท่านเสนอความคิดโดยเฉพาะในช่วง พ.ศ. ๒๕๑๖-๒๕๑๙ คุณค่าของความคิดทางการเมืองของพุทธทาสภิกขุ อาจพิจารณาได้ ๒ ส่วน คือ ส่วนแรกในฐานะหลักการหรือคุณค่าทางด้านจิตใจ ท่านเสนอว่า หลักการใดก็ตามถ้าหากประกอบด้วยหลักธรรมแล้ว ถือว่าเป็นระบบการเมืองที่ถูกต้อง เป็นระบบการเมืองแบบธัมมิกสังคมนิยม และส่วนที่สอง ในด้านระบบการปกครองท่าน

^{๑๗} พระศรีสุธรรมเมธี, (สุเทพ อนุสรณ์โม ป.ธ. ๙), “อิทธิพลพระพุทธศาสนาเถรวาทที่มีต่อแนวความคิดทางการเมืองการปกครองของพระเจ้าลิไท ศึกษาเฉพาะกรณี : ไตรภูมิพระร่วง (เตภูมิกถา)”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖)

^{๑๘} พระมหาอภิชญ์ อธิปญโญ (ศรียะอาจ), “การศึกษาปรัชญาการเมืองของขงจื๊อกับพุทธปรัชญาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒)

เห็นว่าการปกครองที่ผู้ปกครองใช้วิธีการปกครองแบบเผด็จการโดยมีธรรมกำกับก็ถือว่าเป็นการปกครองที่ดีที่สุด^{๑๙}

๑.๖.๙ สุขวิน สุขสมกิจ ได้กล่าวไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่อง “พุทธปรัชญากับการเสริมสร้างภาวะผู้นำ : ศึกษากรณีผู้นำระดับกำนันผู้ใหญ่บ้านในจังหวัดกาญจนบุรี” ผลการศึกษาพบว่า หลักพุทธปรัชญามีส่วนสำคัญในการสร้างเสริมความเป็นผู้นำ ทั้งนี้เพราะหลักพุทธปรัชญามีหลักธรรมสำหรับปกครองตนเองและผู้อื่น หลักการสร้างสัมพันธภาพอันดีความสามัคคีของหมู่คณะ และความดีงามแห่งสังคม นอกจากนี้ยังพบว่าผู้นำที่ปฏิบัติตามหลักพุทธปรัชญา ยังก่อให้เกิดอำนาจทางใจหรืออำนาจแห่งธรรมที่จะทำให้ผู้อื่นรัก ศรัทธาเชื่อถือด้วยความจริงใจ อำนาจนี้เป็นอำนาจที่เกิดจากการปฏิบัติตามหลักความดี ความงาม และความเจริญ อันถูกต้องตามหลักแห่งเหตุผลที่เกิดขึ้นจากปัญญา ผู้นำชนิดนี้จะมีธรรมานุภาพ แต่ผู้นำประเภทนี้จะเป็นผู้นำทางวิญญาณ (Spiritual Guide) ด้วย โดยจะใช้อำนาจเพื่อการครองใจผู้อื่น ทำให้ผู้อื่นศรัทธาและเชื่อฟัง สามารถชักจูงโน้มน้าวจิตใจผู้อื่นให้คล้อยตามไปในทางที่ถูกที่ควร โดยมีจำเป็นต้องใช้อำนาจบังคับการให้รางวัลการให้คุณให้โทษตามระเบียบแบบแผนหรือธรรมเนียมใดทั้งสิ้น หลักพุทธปรัชญา จึงมีค่าสำคัญในการนำมาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างเสริมภาวะผู้นำ^{๒๐}

๑.๖.๑๐ วุฒินันท์ กันทะเตียน ได้กล่าวไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่อง “พระสงฆ์กับการเมือง : แนวคิดและบทบาทในสังคมไทยปัจจุบัน” สรุปความได้ว่า พระสงฆ์ดำเนินแนวคิดและบทบาทเกี่ยวกับการเมืองมาตลอดโดยเฉพาะในแง่ของการ “เผยแผ่ธรรม” ในขณะเดียวกันพระสงฆ์ทำหน้าที่ “รักษารัชม” ไว้ด้วยกล่าวคือ พระสงฆ์ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับการเมืองนั้นได้เสนอแนวความคิดและบทบาทของตนเองว่า ไม่อยู่แค่ขอบกำแพงวัดเท่านั้น แต่ขยายวงกว้างไปถึงรั้วของประเทศ ด้วยความเคลื่อนไหวความเป็นไปของบ้านเมืองปรากฏอย่างไร ความเคลื่อนไหวความเป็นไปของพระสงฆ์ก็ปรากฏไปพร้อม ๆ กับสถานการณ์นั้น ๆ ด้วย^{๒๑}

^{๑๙} ชลธี ยังตรง, “ความคิดทางการเมืองของพุทธศาสนิกชน”, วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๒)

^{๒๐} สุขวิน สุขสมกิจ, “พุทธปรัชญากับการเสริมสร้างภาวะผู้นำ : ศึกษากรณีผู้นำระดับกำนันผู้ใหญ่บ้าน ในจังหวัดกาญจนบุรี”, วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๓)

^{๒๑} วุฒินันท์ กันทะเตียน, “พระสงฆ์กับการเมือง : แนวคิดและบทบาทในสังคมไทยปัจจุบัน”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๑)

๑.๖.๑๑ สมบัติ จันทะวงษ์ ได้กล่าวไว้สารนิพนธ์เรื่อง ศึกษาความคิดทางการเมืองของ พระเทพเวที (ประยุทธิ์ ปยุตฺโต) ผลการศึกษาพบว่า สังคมที่ดีได้แก่สังคมแบบธรรมาธิปไตย คือ สมาชิกถือธรรมถือความถูกต้องเป็นใหญ่ ในการกระทำหรือวินิจฉัยต่าง ๆ สำหรับการเมือง ท่านมองว่า คือ งานของรัฐที่มุ่งต่อประโยชน์สุขของสังคมส่วนรวม ส่วนรูปแบบการปกครองที่ดี คือ รูปแบบใดก็ได้ที่เป็นไปเพื่อความสันติสุขของสังคม และปัญหาสังคมการเมืองไทย คือ การพัฒนาที่ขาดความสมดุล อันมีสาเหตุมาจากอิทธิพลของอารยธรรมวัฒนธรรมตะวันตก ทางออกจึงอยู่ที่ การกลับมาพัฒนาพื้นฐานภูมิปัญญาวัฒนธรรมไทย คือ นำหลักพระพุทธศาสนามาใช้ในการพัฒนา โดยประยุกต์ใช้อย่างมีคุณค่าและมีความหมาย ตามความเหมาะสมในแต่ละกรณี ในแต่ละกาลเทศะ^{๒๒}

จากทฤษฎีของผู้ทรงคุณวุฒิที่กล่าวไว้แล้วในข้างต้นนั้น จะเห็นว่า พุทธปรัชญาเถรวาท มองการเมืองในฐานะเป็นองค์กรหรือตัวกลางที่จะเข้าไปจัดแจงหรือจัดสรรผลประโยชน์ให้เกิดความเป็นธรรมแก่ประชาชนทุกฝ่าย โดยผู้ที่ปกครองจะต้องดำรงอยู่ในศีลธรรม หากปราศจากศีลธรรมแล้วการปกครองย่อมไม่อาจบรรลุจุดหมายได้ พุทธปรัชญาเถรวาท จึงเน้นหลักศีลธรรมเป็นสำคัญ พระพุทธศาสนากับการเมืองไทยในระบอบประชาธิปไตยกระบวนการสูงสุด คือ การพัฒนาคนและการพัฒนาคนนั้น สำคัญอยู่ที่ว่าการพัฒนาความรู้ ความสามารถ คุณธรรม จริยธรรมควบคู่กันไป โดยการพัฒนาต้องอาศัยหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนเอาไว้ในแต่ละเรื่อง แล้วนำมาประยุกต์ให้เข้ากับกาลปัจจุบัน สำหรับนักการเมือง หากนักการเมืองใช้หลักคำสอนมาใช้ในการพัฒนาตนเอง การพัฒนาการเมืองก็บรรลุเป้าหมาย

ดังนั้น จากการทบทวนเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการวิจัยเรื่องแนวคิดทางการเมืองในพุทธปรัชญาเถรวาท ด้วยอาศัยความสำคัญของปัญหาดังกล่าว เพื่อนำแนวคิดทางการเมืองในพุทธปรัชญาเถรวาท มาใช้ในการพัฒนาทางการเมืองของไทยในปัจจุบัน เพื่อให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์โดยตรงต่อประชาชนและประเทศชาติต่อไป

^{๒๒} สมบัติ จันทะวงษ์, ความคิดทางการเมืองของพระเทพเวที (ประยุทธิ์ ปยุตฺโต), สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๕)

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งมีขั้นตอนในการวิจัย ดังต่อไปนี้

๑.๗.๑ ศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) คือ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙

๑.๗.๒ ศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่ และผลงานของ วชิร ทรงประทุม ในหนังสือเรื่องความคิดทางการเมืองในพระพุทธศาสนา พุทธศักราช ๒๕๔๗ และรายงานการวิจัยต่าง ๆ ที่มีความสอดคล้องกับงานวิจัยนี้

๑.๗.๓ ศึกษาข้อมูลทั้งหมดตามกรอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๗.๔ เรียบเรียง และสรุปผลการวิจัยพร้อมข้อเสนอแนะ

๑.๗.๕ เสนอผลการวิจัยโดยการพรรณนาวิเคราะห์

๑.๘ ประโยชน์ที่จะได้รับ

๑.๘.๑ ทำให้ทราบและเข้าใจแนวคิดทางการเมืองในพุทธปรัชญาเถรวาท

๑.๘.๒ ทำให้ทราบและเข้าใจแนวคิดทางการเมืองของไทยปัจจุบัน

๑.๘.๓ ทำให้ทราบและเข้าใจแนวคิดทางการเมืองในพุทธปรัชญาเถรวาท เพื่อส่งเสริมการปกครองของไทยปัจจุบัน